

UDK 379.828:784.67
Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 11. travnja 2011.

PRILOG OBJEKTIVNOSTI OCJENE IZ TJELESNE I ZDRAVSTVENE KULTURE U RAZREDNOJ NASTAVI

Izv. prof. dr. sc. Nenad Rogulj

Fakultet prirodoslovno-matematičkih znanosti i kineziologije, Split

Kristina Ujević, studentica

Filozofski fakultet, Split

Gordana Rogulj, diplomirana učiteljica

Osnovna škola Ante Starčevića, Dicmo

Sažetak: Na uzorku od 67 učitelja primarnog obrazovanja iz 6 osnovnih škola s područja Splitsko-dalmatinske županije, putem anketnog upitnika zatvorenog tipa utvrđeni su stavovi učitelja o razumijevanju i važnosti pojedinih sastavnica u formiranju ocjene iz Tjelesne i zdravstvene kulture na petostupanjskoj Likertovoj skali. Učitelji su relativno niskom ocjenom (2,7) ocijenili razumijevanje i jasnoću pojedinih sastavnica za formiranje ocjene, što ukazuje na njihovu nedostatnu kineziološku educiranost. Temeljom rezultata istraživanja izračunati su normirani koeficijenti važnosti pojedinih sastavnica kao parametar objektivizacije te je predložen jednostavan matematički izračun za poboljšanje objektivnosti konačne ocjene iz Tjelesne i zdravstvene kulture. Prema predloženom modelu u konačnoj ocjeni najveći udio imaju odgojne značajke (30%), zatim motorička znanja (25%) i motorička dostignuća (24%), dok je najmanji udio antropoloških značajki (21%). Izračunati su i udjeli pojedinih sastavnica najvažnije komponente odgojnih značajki, među kojima prema mišljenju učitelja najveći udio ima ponašanje (16%), dok teorijske spoznaje i razina zdravstveno-higijenskih navika imaju najmanji značaj (12%). Implementacija rezultata istraživanja u praksi doprinijela bi objektivnijem i pravednijem ocjenjivanju u nastavi Tjelesne i zdravstvene kulture.

Ključne riječi: objektivnost, ocjena, Tjelesna i zdravstvena kultura.

1. Uvod

Kod nas još uvijek djelomično vlada predrasuda da je Tjelesna i zdravstvena kultura lakši ili manje vrijedan predmet u odnosu na ostale, „prave“ predmete. Zbog toga roditelji, a nekad, nažalost, i sami učitelji, drže da kriterij ocjenjivanja treba biti blaži nego kod drugih predmeta i da je razumljivo da ocjena iz Tjelesne i zdravstvene kulture služi za podizanje prosjeka. No ovaj je nastavni predmet jedan od najzahtjevnijih i najsloženijih kako za pripremu tako i za provedbu. Treba najprije istaknuti da nastava Tjelesne i zdravstvene kulture zadovoljava jednu od ljudskih biotičkih potreba

kojom se održava život, a to je potreba za kretanjem, dok drugi predmeti ne zadovoljavaju nijednu biotičku potrebu bez koje život nije moguć. Nastava Tjelesne i zdravstvene kulture utječe na cjelokupan status učenika: motorički, funkcionalni, morfološki, umni, zdravstveni, psihološki i sociološki, za razliku od ostalih predmeta, kod kojih je utjecaj na učenika parcijalan i uglavnom se svodi na umne, psihološke i sociološke značajke. Motivacija učenika za nastavu Tjelesne i zdravstvene kulture naglašena je zbog biotičke potrebe djece za kretanjem, naročito u razrednoj nastavi, znatno više nego kod teorijskih predmeta, gdje je ona uglavnom uvjetovana angažmanom i umješnošću nastavnika. S druge strane, opterećenje učitelja u pripremi i provedbi nastave Tjelesne i zdravstvene kulture znatno je veće jer, osim teorijske i psihološke, nastava iz tog predmeta sadrži i fizičku komponentu opterećenja koja nije dominantna kod ostalih predmeta. Za razliku od teorijskih predmeta, učitelj u nastavi Tjelesne i zdravstvene kulture mora uvijek biti tjelesno spreman radi kvalitetne demonstracije, asistiranja učenicima i postavljanja sprava. Međutim i psihološko opterećenje znatno je veće zbog kontinuirane skrbi za učenikovo zdravlje, koje može biti ugroženo kod provedbe nekih nastavnih jedinica. Priprema i provedba nastave Tjelesne i zdravstvene kulture metodički je zahtjevnija zbog same artikulacije sata kakve nema u ostalim predmetima, većeg broja metoda učenja, organizacijskih i metodičkih formi, sadržaja i rekvizita, a i samo pisanje pripreme tehnički je i metodološki zahtjevnije. Na kraju treba istaknuti i da je ocjenjivanje u nastavi Tjelesne i zdravstvene kulture složenije jer ocjena sadrži veći broj sastavnica, za razliku od teorijskih predmeta čija se ocjena sastoji od samo dviju sastavnica, znanja i odgojnih zadataka.

Ocjena iz Tjelesne i zdravstvene kulture formira se kroz nekoliko stavki. Prvu sastavnicu predstavljaju motorička znanja odnosno kvaliteta provedbe elemenata tehnike iz pojedinih sportova (npr. ocjena kvalitete i pravilnosti dodavanja ili vođenja lopte u košarci). Drugu sastavnicu predstavljaju motorička dostignuća (motorička postignuća) koja su ustvari kombinacija motoričkih znanja i antropoloških značajki učenika (npr. rezultat učenika u skoku uvis ili u bacanju kugle). Sljedeća sastavnica nedovoljno je jasno definirana kao funkcionalne sposobnosti – antropološka obilježja u sklopu kojih se spominju antropometrijske značajke i motoričke sposobnosti. Dakle funkcionalna sposobnost u vidu aerobne izdržljivosti (trčanje 6/3 minuta) nije navedena kao potkomponenta ove sastavnice. Tu bi sastavnicu stoga trebalo definirati kao antropološke značajke koje se sastoje od morfoloških karakteristika te motoričkih i funkcionalnih sposobnosti. Posljednja su sastavnica ocjene odgojni učinci ili zadaci koji nisu precizno raščlanjeni, a najčešće podrazumijevaju redovitost pohađanja te angažman i zalaganje učenika na nastavi, moralne značajke poput odgovornosti, discipliniranosti i kooperativnosti u nastavi, odnos prema ostalim učenicima i nastavniku (ponašanje), razinu zdravstveno-higijenskih navika, sudjelovanje učenika u

izvannastavnim sportskim aktivnostima, rekreaciji ili Tjelesnoj i zdravstvenoj kulturi, teorijske spoznaje iz kineziološke kulture i utjecaja kinezioloških aktivnosti na zdravlje, redukciju štetnih navika i kvalitetu života te, na kraju, ostvareni napredak u svim sastavnicama ocjene od početka do kraja školske godine.

2. Cilj rada

Cilj je ovog rada putem ispitivanja stavova učitelja primarnog obrazovanja kvantitativno definirati pojedine sastavnice za formiranje konačne ocjene iz Tjelesne i zdravstvene kulture u razrednoj nastavi. Stoga će se temeljom rezultata istraživanja predložiti jednostavan matematički model za formiranje što objektivnije konačne ocjene iz tog predmeta.

3. Metode istraživanja

Istraživanje je provedeno na uzorku od 67 učitelja primarnog obrazovanja iz 6 osnovnih škola s područja Splitsko-dalmatinske županije. Putem anketnog upitnika zatvorenog tipa utvrđeni su stavovi učitelja o važnosti pojedinih sastavnica u formiranju ocjene iz Tjelesne i zdravstvene kulture na petostupanjskoj Likertovoj skali. Ispitanici su najprije zamoljeni da procijene u kolikoj su im mjeri uopće poznate i jasne sve sastavnice za formiranje ocjene iz Tjelesne i zdravstvene kulture putem sljedećih odgovora: jasne su mi u potpunosti (5), jasne su mi u većoj mjeri (4), uglavnom su mi jasne/nejasne (3), nisu mi baš jasne (2) i uopće mi nisu jasne (1).

Ispitanici su zatim ocjenom od 1 do 5 ocijenili važnost pojedinih sastavnica (antropološke značajke – ANTZNA, motorička znanja – MOTZNA, motorička dostignuća – MOTDOS i odgojne značajke – ODGZNA) u formiranju konačne ocjene iz nastave Tjelesne i zdravstvene kulture: sastavnica je od izuzetne važnosti (5), sastavnica je od velike važnosti (4), sastavnica je od prosječne važnosti (3), sastavnica je od manje važnosti (2) i sastavnica je od neznatne važnosti (1).

Učitelji su na isti način ocijenili važnost pojedinih podsastavnica unutar sastavnice odgojnih značajki: redovitost prisustvovanja te angažman i zalaganje učenika na nastavi (REDPRI), moralne značajke poput odgovornosti, discipliniranosti i kooperativnosti u nastavi (MORZNA), odnos prema ostalim učenicima i nastavniku – ponašanje (PONAŠA), razinu zdravstveno-higijenskih navika (ZDRHIG), sudjelovanje učenika u kineziološkim izvannastavnim aktivnostima (KINIZV), teorijske spoznaje iz kineziološke kulture u domeni utjecaja kinezioloških aktivnosti na zdravlje i

redukcije štetnih navika (TEOSPO) te ostvareni napredak u svim sastavnicama ocjene od početka do kraja školske godine (NAPRED).

U okviru obrade podataka izračunati su osnovni deskriptivni parametri ocjena ispitanika: prosječna ocjena važnosti (AS), minimalna ocjena važnosti (MIN), maksimalna ocjena važnosti (MAX), standardna devijacija ocjena (SD) te normirani koeficijent važnosti pojedine sastavnice (K) dobiven kao omjer prosječne ocjene važnosti pojedine sastavnice i zbroja prosječnih ocjena važnosti svih sastavnica, kao parametar objektivizacije konačne ocjene iz Tjelesne i zdravstvene kulture. Odnosi između ocjena važnosti pojedinih sastavnica utvrđeni su Pearsonovim koeficijentima korelacije.

4. Rezultati i rasprava

Iz tablice 1. koja sadrži osnovne deskriptivne parametre za varijablu razumijevanja sastavnica ocjenjivanja vidi se da su učitelji prosječnom ocjenom 2,67 procijenili jasnoću sastavnica za formiranje ocjene iz Tjelesne i zdravstvene kulture. Relativno niska ocjena ukazuje na samokritičnost učitelja prema poznavanju te problematike, ali i na njihovu nedostatnu kineziološku educiranost. Stoga rezultati ovog istraživanja ukazuju na potrebu da se putem tematskih predavanja i seminara osvježe i nadopune znanja i spoznaje iz kineziologije kod učitelja primarnog obrazovanja, što bi svakako pridonijelo pouzdanosti i objektivnosti ocjenjivanja iz tog predmeta.

AS	MIN	MAX	SD
2,67	1,00	5,00	,96

Tablica 1. Deskriptivni statistički parametri varijable razumijevanja sastavnica ocjene

U tablici 2. predstavljeni su osnovni deskriptivni statistički parametri sastavnica ocjene iz Tjelesne i zdravstvene kulture. Relativno niske standardne devijacije i mali rasponi između minimalnih i maksimalnih ocjena ukazuju, s jedne strane, na homogenost ocjenjivača, ali i na njihovu nedostatnu disperzivnost i osjetljivost kod procjenjivanja.

Vidi se da su ocjenjivači najvažniju sastavnicu za formiranje ocjene iz Tjelesne i zdravstvene kulture prepoznali u odgojnim značajkama (prosječna ocjena iznosi 4,78, a udio u konačnoj ocjeni 30%), dok su antropološke značajke prepoznali kao najmanje važnu sastavnicu (prosječna ocjena iznosi 3,38, a udio u konačnoj ocjeni 21%). Druga su sastavnica po važnosti motorička znanja (prosječna ocjena iznosi 4,01, a udio u konačnoj ocjeni 25%), a treća motorička dostignuća (prosječna ocjena iznosi 3,75, a udio u konačnoj ocjeni 24%).

S gledišta kineziološke struke takvi su rezultati prihvatljivi i potvrđuju tezu da griješe oni učitelji koji linijom manjeg otpora ocjenu formiraju pretežno na osnovi razine motoričkih sposobnosti ili motoričkih dostignuća. Učenici imaju različite sposobnosti i antropološke karakteristike koje su najvećim dijelom nasljedne, tj. oni uglavnom nisu „krivi“ ako su nedovoljno brzi, koordinirani itd. Međutim učenici svakako moraju biti odgovorni za neredovitu nazočnost ili nezalaganje na nastavi i neostvarivanje napretka tijekom godine. Zato bi najvažnije sastavnice u formiranju ocjene trebale biti upravo one odgojne, a ne samo razina sposobnosti ili motoričkih dostignuća koja su donekle izvan učenikova utjecaja.

VARIJABLA	AS	MIN	MAX	SD	K
ANTRZNA	3,38	2,00	5,00	,76	,21
MOTZNA	4,01	2,00	5,00	,69	,25
MOTDOS	3,75	2,00	5,00	,72	,24
ODGZNA	4,78	1,00	5,00	,62	,30

Tablica 2. Deskriptivni statistički parametri sastavnica ocjene

U tablici 3. predstavljeni su osnovni deskriptivni statistički parametri sastavnica najvažnije komponente, a to su odgojne značajke. Ocjenjivači su najvažnijim procijenili ponašanje (4,76) te redovitost dolazaka i zalaganje na nastavi (4,73), dok najmanje važnima smatraju teorijske spoznaje (3,82) i angažman u vannastavnim kineziološkim aktivnostima (3,75). Kineziološki stručnjaci vjerojatno će se složiti i s tim rezultatima, iako držimo da bi ostvareni napredak u nastavi tijekom godine, unatoč tomu što je dobio relativno visoku ocjenu (4,37), trebao imati i veći značaj.

VARIJABLA	AS	MIN	MAX	SD	K
REDPRI	4,73	4,00	5,00	,45	,15
MORZNA	4,67	3,00	5,00	,56	,15
PONAŠA	4,76	3,00	5,00	,52	,16
ZDRHIG	4,60	3,00	5,00	,58	,15
KINIZV	3,75	1,00	5,00	,94	,12
TEOSPO	3,82	2,00	5,00	,76	,12
NAPRED	4,37	3,00	5,00	,57	,14

Tablica 3. Deskriptivni statistički parametri sastavnica komponente odgojnih značajki

U tablici 4. predstavljeni su koeficijenti korelacija između pojedinih sastavnica ocjene. Statistički značajne korelacije zabilježene su između antropoloških značajki i motoričkih znanja, antropoloških i odgojnih značajki te motoričkih znanja i dostignuća. Jedina negativna korelacija zabilježena je

između odgojnih značajki i motoričkih dostignuća. Unatoč samokritičnom stavu učitelja o (ne)poznavanju komponenti ocjene, zabilježene korelacije to donekle demantiraju jer realno opisuju interakciju između motoričkih znanja, dostignuća i antropoloških značajki kao integralne cjeline.

KOMPONENTA	MOTZNA	MOTDOS	ODGZNA
ANTRZNA	,34	,18	,28
MOTZNA		,34	,15
MOTDOS			-,13

Tablica 4. Korelacije između sastavnica ocjene

Kako ni pravilnicima o ocjenjivanju ni drugim propisima nije određen udio pojedinih sastavnica u formiranju ocjene, učitelji konačnu ocjenu najčešće formiraju kao prosjek ocjena svih sastavnica, kojima na taj način daju isti značaj, ili ocjenu odrede temeljom općeg dojma o djetetu na nastavi Tjelesne i zdravstvene kulture. Kako bi prema zakonu vjerojatnosti udruženo znanje većeg broja učitelja trebalo biti objektivnije od znanja pojedinog učitelja, temeljom rezultata ovog istraživanja moguće je predložiti jednostavan matematički izračun za poboljšanje objektivnosti konačne ocjene iz Tjelesne i zdravstvene kulture:

$$OCJENA = oc\ ANTRZNA \times 0,21 + oc\ MOTZNA \times 0,25 + oc\ MOTDOS \times 0,24 + oc\ ODGZNA \times 0,30,$$

kao i izračun za sastavnicu odgojnih značajki:

$$OCJENA\ ODGZNA = oc\ REDPRI \times 0,15 + oc\ MORZNA \times 0,15 + oc\ PONAŠA \times 0,16 + oc\ ZDRHIG \times 0,15 + oc\ KINIZV \times 0,12 + oc\ TEOSPO \times 0,12 + oc\ NAPRED \times 0,14.$$

Držimo da bi se uvažavanjem osobitosti i razlikovanjem važnosti pojedinih sastavnica ocjene u pedagoškom i didaktičkom smislu omogućilo znatno objektivnije, a time i pravednije ocjenjivanje u nastavi Tjelesne i zdravstvene kulture.

5. Zaključak

Ocjenjivanje u nastavi Tjelesne i zdravstvene kulture znatno je složenije nego u drugim predmetima jer ocjena sadržava veći broj različitih i složenih sastavnica, za razliku od teorijskih predmeta čija se ocjena najčešće sastoji od samo dviju sastavnica, znanja i odgojnih zadataka. S ciljem poboljšanja

postupka ocjenjivanja i veće objektivnosti ocjene predložen je jednostavan izračun za formiranje ocjene iz Tjelesne i zdravstvene kulture, sukladno važnosti pojedinih sastavnica. Daljnje povećanje njezine objektivnosti moguće je kroz naredna istraživanja u koja bi svakako trebalo uključiti i stručnjake iz područja kineziološke naobrazbe, čime bi se vjerojatno uočile značajnije razlike u važnosti pojedinih sastavnica. Iako je istraživanjem potvrđen najveći doprinos odgojnih značajki u formiranju ocjene, držimo da bi udio te komponente trebao biti još veći. U svakom slučaju, s ciljem njezine što veće objektivnosti, važno je da se ocjena temelji na većem broju različitih sastavnica i da se pri ocjenjivanju vodi računa o važnosti pojedinih sastavnica.

6. Literatura:

1. Bosnar, K. (2004). *Autentično ocjenjivanje, što je to?* Zbornik radova 13. Ljetne škole kineziologa Republike Hrvatske, Poreč, str. 60-68.
2. Božinović M. S., Babin, J., Vlahović, L. (2006). *Elementi i kriteriji ocjenjivanja – preduvjet kvalitete rada u nastavi tjelesne i zdravstvene kulture*. Zbornik radova 15. Ljetne škole kineziologa Republike Hrvatske, Poreč, str. 277-280.
3. Burton, A. W., Miller, D.E. (1998). *Movement Skill Assesment*. Human Kinetics.
4. Findak, V.(1992). *Metodika tjelesne i zdravstvene kulture*. Zagreb: Školska knjiga.
5. Miletić, Đ., Čular, D. (2004). *Neke teorijske spoznaje o problemima ocjenjivanja motoričkih znanja*. Zbornik radova 13. Ljetne škole kineziologa Republike Hrvatske, Poreč, str. 155-159.
6. Schmidt, R.A., Wrisberg, A. (2000). *Motor Learning and Performance*. Human Kinetics.
7. Tomljanović, B., Tomljanović, F. (2004). *Stav studenata visoke učiteljske škole u Gospiću o ocjenjivanju u području kineziološke kulture*. Zbornik radova 13. Ljetne škole kineziologa Republike Hrvatske, Poreč, str. 263-267.

The Contribution of the Objectivity of Grades in Physical Education in Class Teaching

Abstract: On the sample of 67 teachers in six elementary schools in Split-Dalmatia County, and through a survey questionnaire, we determined the teachers' attitudes towards the understanding and the importance of every component when forming a grade in Physical Education on a five-grade Lykert's scale. The teachers evaluated understanding and clarity of certain components with a relatively low grade (2.7), which points to their insufficient kinesiological education. Based on the research results, we calculated the standardised importance coefficient of every component as an objectivity parameter and we suggested a simple mathematical calculation to improve objectivity of final grades in Physical Education. According to the suggested model, education features accounts for the greatest part of the final grade – 30%, followed by motor knowledge – 25% and motor achievements – 24%,

while anthropological features account for the smallest part – 21%. We have also calculated shares of every component of the most important education features, among which, in teachers' opinion, behaviour has the greatest significance – 16%, and theoretical knowledge and the level of health and hygienic habits have the least significance - 12%. The implementation of the research results in practice would contribute to a more objective and more just evaluation in Physical Education.

Keywords: objectivity, grade, Physical Education.

Ein Beitrag zur Benotung im Unterrichtsfach Sport in unteren Grundschulklassen

Zusammenfassung: Mit Hilfe eines geschlossenen Fragebogens wurde auf der Basis einer Stichprobe von 67 Grundschullehrern aus 6 Grundschulen in der Gespanschaft Split-Dalmatien die Einstellung der Lehrer zum Verständnis und der Bedeutung der einzelnen Komponenten bei der Benotung im Sportunterricht nach der fünfstufigen Likert-Skala ermittelt. Die Lehrer bewerteten das Verständnis und die Klarheit der einzelnen Komponenten bei der Benotung mit einer relativ niedrigen Note (2,7), was auf ihre unzureichende kinesiologicalische Ausbildung hindeutet. Anhand der Studienergebnisse wurden die standardisierten Koeffizienten für die Bedeutung der einzelnen Komponenten als Parameter der Objektivität berechnet, und es wurde eine einfache mathematische Berechnung vorgeschlagen, um die Objektivität der Abschlussnote im Sportunterricht zu verbessern. Nach dem vorgeschlagenen Modell haben in der Abschlussnote den größten Anteil die Erziehungsmerkmale (30%), dann die motorischen Fähigkeiten (25%) und die motorischen Leistungen (24%), während den geringsten Anteil die anthropologischen Merkmale (21%) ausmachen. Es wurden auch die Anteile der einzelnen Bestandteile bei der wichtigsten Komponente der Erziehungsmerkmale berechnet, wobei nach der Stellungnahme der Lehrer das Verhalten (16%) den größten Anteil ausmacht, während das theoretische Wissen und das Niveau der Gesundheits- und Hygiene-Gewohnheiten am wenigsten wichtig sind (12%). Die Umsetzung von Studienergebnissen in die Praxis würde zu der objektiveren und gerechteren Benotung im Sportunterricht beitragen.

Schlüsselbegriffe: Objektivität, Benotung, Sportunterricht.